

УДК 793.3-051

Рабченюк С.В. – викладач кафедри
хореографії РДГУ

Творчий шлях Юрія Григоровича як об'єкт наукового дослідження

Творчість Ю.Григоровича започаткувала новий етап на шляху розвитку радянського балету, а також виконавського стилю хореографічного мистецтва, що продовжує свої традиції на балетній сцені і в наші дні. В балетах-п'єсах, у порівнянні з минулим, роль виконавців зросла завдяки постановкам балетмейстера, в яких брали участь найкращі танцівники. Юрій Григорович – один із балетмейстерів ХХ століття, що вивів балетну виставу з кризи. Його балети створені в глибокому поєднанні музики, хореографії та сценографії. Він вдосконалив неокласицизм у хореографії, автором якого був на початку ХХ століття Джордж Баланчін.

Григорович у своїх постановках, використовуючи складні форми танцю, традиції російського балетного виконавства, створив нові за сприйняттям балетні вистави. Він став майстром ансамблів та кордебалетних сцен, хореографічної драматургії, в динамічному чергуванні масових сцен та монологів героїв, про що неодноразово писали відомі мистецтвознавці. Тож актуальність теми полягає в розкритті особливостей творчого шляху Юрія Григоровича. *Завдання даної розвідки* – аналіз новаторських ідей в балетах митця.

Питанням дослідження мистецтва в обширі його діяльності займалися відомі науковці та молоді дослідники. Так, діяльність хореографа Ю.Григоровича була предметом мистецького зацікавлення Г.Уланової, яка стверджувала, що „кожна із партій в балетах вирішена до найменших деталей. Втїлити все, що заплановано ним, було дуже складно, але тільки талановиті танцівники могли виконати все те, що хотів балетмейстер. Недарма в його постановках чимало акторів відкрили себе з нової сторони і тим самим визначили свою долю” [5].

Відомий балетмейстер Р.Захаров вказував: „Якщо для балетів минулого типовим був танцювальний дивертисмент, то в радянському балету стали балети-п'єси, завдяки роботі Ю.Григоровича. На зміну балетам – дивертисментам минулого прийшли балети – п'єси зі строгими задумами і стрункою системою художніх образів, які панували в постановках балетмейстера” [2; 13].

Поєль Карп виклав свої міркування щодо творчості Ю.Григоровича в книзі „В світі прекрасного – Молодша муза”. Доля балетного театру більш всього залежить від хореографа. Зазвичай хореограф стоїть у затінку, їх закривають композитори. Ю.Григорович є одним із найкращих балетмейстерів, який жодного разу не був у такому затінку композиторів [4; 128].

Д.Шостакович говорив: „В його хореографічних образах живе справжня поезія. Все найкраще із хореографії – у співвідношенні із класичними традиціями та сучасними засобами. Тут живе танець. Все виражено, все розкрито його найбагатшою мовою – образним, самобутнім, відкриваючим; я вважаю, що це новий період у розвитку радянського театру” [5].

Відомий балетний критик В.Ванслова, розглядаючи класичну хореографію як знакову фігуру в світовому мистецтві ХХ – ХХІ століття, виклав свої погляди щодо творчості Юрія Григоровича в книзі „Балети Григоровича та проблеми хореографії” [3]. Книга містить глибокий аналіз творчого спадку митця, його вистав у різних редакціях. „Балетмейстер ставить балети так, як це не робить жоден хореограф”, – стверджував В.Ванслов. Він справедливо називає свого героя „хореографом-філософом” і весь зміст книги доводить це твердження.

Григорович Юрій Миколайович народився 2 січня 1927 року в Ленінграді. В 1946 році закінчив Ленінградське хореографічне училище по класу викладачів Б.Шаврова та А.Присарева. У 1946-1962 рр. – соліст Театра ім. С.Кірова, у 1962-1964 рр. – балетмейстер цього театру, з 1964 р. – балетмейстер Великого театру. Ю.Григорович у минулому артист балету, згодом – видатний балетмейстер, маючи сьогодні світове ім'я. В 1995 році він, йдучи зі Великого театру, втілює багато своїх балетів у містах Росії і зарубіжних країнах, але кожен раз творчо переносив їх на інші сцени, створював нові редакції і версії, вдосконалюючи свої постановки. Він є пропагандистом російського балету на багатьох сценах світу.

У кіно екранізовані балети Ю.Григоровича „Спартак” (1976 р.) та „Іван Грозний” (1977 р.). Його творчості присвячені фільми „Балетмейстер Юрій Григорович” (1970 р.), „Життя в танці” (1978 р.), „Балет від першого обличчя” (1986 р.).

Перша постановка його роботи відбулася в 1948 році в дитячій хореографічній студії Ленінградського палацу культури ім. М.Горького („Лелеченя”; „Семеро братів” на музику О.Варламова). Видатною подією сучасного балетного мистецтва є поставлені балети Григоровичем у Театрі ім. С.Кірова („Кам’яна квітка” (за мотивами казки П.Бажова, 1957 р.) та „Легенда про кохання” (за п’єсою Н.Хімке, 1961 р.), пізніше перенесені на сцену Великого театру (1959, 1965 рр.). Згодом „Кам’яна квітка” поставлена балетмейстером у Новосибірську (1959 р.), Алліні (1961 р.), Стокгольмі (1962 р.), Софії (1965 р.) та ін. містах; „Легенда про кохання” – в Новосибірську (1961 р.), Баку (1962 р.), Празі (1963 р.).

Завдяки поставленим балетам Григоровича, які завоювали сучасний балетний театр, вони піднімають балетмейстера на новий професійний рівень. Всі балети несуть велике ідейно-образне трактування літературних першоджерел, закладені в основі сценарію, відрізняються послідовністю в драматургії, психологічною розробкою характерів героїв. Але, на відміну від односторонніх драматизованих балетних вистав попереднього періоду, цим виставам характерний розвиток танцювальної лексики, народження складних форм хореографічного симфонізму, тісне злиття хореографії з музикою, втілення в танці її внутрішньої структури.

Основним хореографічним рішенням є класичний танець, збагачений елементами інших танцювальних систем (зокрема, народний танець). Пантоміма, як самостійне явище відсутня, її елементи органічно включені в танець, маючи від початку до кінця діючий характер героя. Високого розвитку досягають складні форми симфонічного танцю, широко використовується кордебалет в емоційному значенні як ліричний акомпанемент танцю солістів.

Подальший розвиток творчості Ю.Григоровича настав під час постановки балету „Спартак” (1968 р.), визнаного кращим балетом і відзначеним Ленінською премією 1970 р. Відійшовши від першоджерельних описів сценарію Н.Волкова, Григорович будує балет за власним сценарієм на основі великих хореографічних сцен, вираженими етапними моментами дії, чергуючи з монологами головних діючих осіб. Разом із композитором А.Хачатуряном він склав нову музику. В основні хореографічного рішення стає діючим класичний танець, піднесений до рівня розвинутого симфонізму.

У 1976 році він поставив у Великому театрі балет „Ангара” А.Ешпая за мотивам п’єси А.Арбузова „Іркутська історія” – виставу про сучасну молодь, яка порушує проблеми становлення особистості, взаємодію індивіда з колективом. Класичний танець тут тісно пов’язаний з елементами народного танцю, побутового, вільна пластика та пантоміма, фізично–спортивних рухів з’єднаними в єдине хореографічне ціле. Пластична мова головних діючих осіб індивідуальна, що підкреслює розкриття їх характерів. Хореографічний образ великої сибірської річки Ангари, відтворений кордебалетом, і в якості лейтмотиву проходить через всю виставу, виступає як могутня стихія, підкорена працею людей.

Друга вистава Юрія Григоровича пов’язана з сучасністю, – „Золота доба” Д.Шостаковича, поставлена у Великому театрі 1982 року. Вперше цей балет Д.Шостаковича був представлений в 1930 році в постановці інших балетмейстерів. Балет того часу не мав успіху, причиною чого став невдалий сценарій. Григорович створив новий його варіант; у зв’язку з цим виникла проблема доповнити музику. В балет були введені епізоди з інших творів Д.Шостаковича: повільні частини з першого та другого фортепіанного концерту, окремі номери з „Джаз-сюїти”. Для характеристики 1920-х років, коли відбувається дія, використані жанрові риси бальних танців того часу (фокстрот, танго, чарльстон, ту-степ) [1].

Велике місце в художній діяльності Ю.Григоровича посідають постановки класичних балетів; він творчо підходить до цього процесу, зберігає все цінне та оновлює вистави у співвідношенні з ідейними трактуваннями та вимогами сучасності.

Важливе місце в його творчості займає й постановка класики. Він поставив всі балети П.Чайковського, але в „Лускунчику” стара хореографія не збереглася, і тому балетмейстер її створив у новому варіанті [6; 157].

У „Лебединому озері” та „Сплячій красуні” йому прийшлося зіткнутися з проблемою зберігання класичної хореографії; разом із тим розвиток та доповнення її в зв’язку з новою образною концепцією. Ці два твори балетмейстер поставив у Великому театрі двічі, створюючи кожного разу нову редакційну версію [2; 200].

Балет „Легенда про кохання” є одним із найкращих творінь митця в танцювальному мистецтві. Ця легенда не тільки про кохання; в її основі закладені філософсько-етичні питання про саме кохання та життя головних героїв. В основі балету п'єса відомого турецького письменника Н.Хімке – розповсюджена на сході легенда про кохання Ферхада та Шірін. Це одна з багатьох народних оповідей: втілення прекрасного романтичного кохання, незвичайної глибини та сили, яка помирає в жорстких умовах протиріч та антогонізмів життя. В п'єсі Н.Хімке повість про кохання супроводжується низкою інших філософсько-етичних проблем. І балет, у свою чергу, перестає мати центральне значення і складається лише з одного ряду сюжетної лінії.

Найкращим радянським балетом 30-40-х років було названо „Кам'яну квітку” Юрія Григоровича – виставу, що має значне літературне джерело і вміщає глибинну ідею повноцінної драматургії і яскраві образи та характери. Хореографія балету більш різноманітна, ніж всі інші вистави балетмейстера, драматургія тут музично-хореографічна, всі образи виникають на основі музично-симфонічного розвитку [3; 9].

Тож на підставі проведеного аналізу необхідно зазначити, що його мистецьке кредо як майстра своєї справи, виявлялося у щоденній діяльності; балетмейстер створив низку хореографічних шедеврів. Проаналізувавши його творчий шлях та постановки, можна сказати, що Юрій Григорович втілює все саме найкраще в своїх творах. Балетмейстер зробив неможливе в галузі хореографії, його наворотські ідеї тісно переплітаються з музично-хореографічною драматургією балетної вистави. Створені Ю.Григоровичем балети – безцінне надбання хореографічного мистецтва; разом із тим новий етап у розвитку не тільки вітчизняного, але і світового балетного театру.

Джерельні приписи

1. *Балет: енциклопедія* / Гл. ред. Ю.Н. Григорович. – М.: Советская энциклопедия, 1981. – 623 с.: ил.
2. *Бахрушин Ю.А.* История русского балета: Учеб. пособие для ин-тов культуры, театр., хореогр. и культ.-просвет. училищ. – Изд. 3 / Ю.А. Бахрушин. – М.: Просвещение, 1977. – 286 с.
3. *Ванслов В.В.* Балеты Григоровича и проблемы хореографии / В.Ванслов. – М.: Искусство, 1968. – 223 с.
4. *Гаевский В.М.* Дивертисмент. – М.: Искусство, 1981. – 383 с., ил.
5. *Карп П.М.* Младшая муза / Оформл. В.Лькова / П.М. Карп. – М.: Дет. лит., 1986. – 190 с., фотоил. – (В мире прекрасного).
6. *Красовская В.М.* Статьи о балете / В.М. Красовская. – М.: Искусство, 1967. – 267 с.
7. Интернет: www/google/com
8. *Чистякова В.В.* В мире танца / В.В. Чистякова. – Л.-М., 1964. – 340 с.

Резюме

Розглядається життєвий і творчий шлях видатного балетмейстера Ю.Григоровича.

Ключові слова: балет, хореографія, театр.

Summary

The vital and creative way of prominent choreographer George Grigory is examined.

Key words: ballet, choreography, theater, artistic school.